

1. תלמוד בבלי מסכת יומא דף לו עמוד ב

תנו רבנן, כיצד מתנודה? עויתי, פשעתי, הטאתי. .... וכן במלשה הוא אומר, (שמות לד) "נשא עון ופשע וחתא" (ונקה). דברי רבי מאיר. וחקמים אומרים, "עונות" אלו הַזְדוּנוֹת, וכן הוא אומר, (במדבר טו) "הפרת תפירת הנפש ההיא עונה בה". "פשעים" אלו המרדים, ... "לכל הטאתם" אלו השגגות, וכן הוא אומר, (ויקרא ד) "נפש פי תחטא בשגגה". ומאחר שהתנודה על הזדונות ועל המרדים, חוזר ומתנודה על השגגות? אלא כף היתה מתנודה, הטאתי, עויתי, ... אלא מהו שאמר מלשה, (שמות לד) "נשא עון ופשע וחתא"? אמר מלשה לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, בפעם ישראל שחוטאין, ועושין תשובה, עשה להם זדונות פשגגות.

2. תלמוד בבלי מסכת יומא דף פו עמוד ב

אמר ריש לקיש, גדולה תשובה - שזדונות נעשות לו כשגגות, שגאמר, (הושע יד) "שובה ישראל עד ה' אלהיך, כי כשלת בעונך". הא, עון, מזיד הוא, וקרי ליה, מכשול. איני? וקא אמר ריש לקיש, גדולה תשובה - שזדונות נעשות לו כזכיות. שגאמר, (יחזקאל לג) "ובשוב רשע מרשעתו וגו', עליהם הוא יחיה". לא קשיא - כאן מאהבה, כאן מיראה.

3. תלמוד בבלי מסכת קידושין דף מ עמוד ב

רבי שמעון בן יוחאי אומר, אפלו צדיק גמור כל ימיו, ומרד באחרונה - אבד את הראשונות, שגאמר, (יחזקאל לג) "צדקת הצדיק לא תצילנו ביום פשעו. ... אמר ריש לקיש, בתוהא על הראשונות:

4. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת פאה פרק א

תני רבי שמעון בן יוחאי, הרי שהיה אדם צדיק גמור כל ימיו ובאחרונה מרד איבד זה כל מה שעשה כל ימיו. מה טעם? יחזקאל לג: ובשוב צדיק ועשה עול. רבי שמעון בן לקיש אמר בתוהא על הראשונות. הרי שהיה אדם רשע גמור כל ימיו ובסוף עשה תשובה, הקדוש ברוך הוא מקבלו. מה טעם? ובשוב רשע מרשעתו. אמר רבי יוחנן ולא עוד אלא כל העבירות שעשה הן נחשבין לו כזכיות.

5. יחזקאל פרק לג, יח-יט

(יח) בשוב צדיק מצדקתו ועשה עול ומת בהם: (יט) ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם הוא יחיה:

6. מהרש"א חידושי אגדות מסכת יומא דף פו עמוד ב- 1555-1631

... כשעושה תשובה מעלה עליו כאילו תחלת עון בשוגג היה אבל בסמוך דקאמר שזדונות נעשו לו כזכיות כו'. הוא לכאורה דבר תמוה דנמצא חוטא נשכר וי"ל דעושה תשובה מאהבה כדמסיק דבהכי איירי ודאי דעושה תשובה גמורה ומוסיף במעשיו הטובים יתר מכדי הצורך לגבי אותו עון והרי אותן מעשים טובים שמוסיף הם נעשים לו כזכיות וקרא דמייתי מוכיח כן שנאמר ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם חיה וגו' דמשמע משפט וצדקה שהוסיף לעשות על תשובתו עליהם חיה יחיה ועד"ז יש לפרש במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד ...

7. נתיבות עולם נתיב התשובה פרק ב 1512-1609

ולכך כאשר החוטא שב אל הש"י נעשים הזדונות שלו כזכיות שהרי יש כאן השבה אל הש"י כמו שהוא סדר העולם, ולכך החוטא הזה שנתרחק מן הש"י על ידי חטאו והריחוק הוא מחייב ההשבה אל הש"י, ולפיכך הריחוק הזה נעשית לו זכיות כאשר יש כאן השבה אל הש"י. ודוקא כאשר התשובה מתוך אהבה שכאשר התשובה היא מתוך אהבה אשר האהבה הוא הדבוק בו ית' לגמרי כמו שנאמר לאהבה את ה' אלהיך ולדבקה בו, לכך התשובה שהוא סדר העולם שיהיה העולם

דבוק בו יתברך שיהיה לעולם קיום, ומפני כי אין דביקות רק מכח אהבה לכך כאשר התשובה היא מתוך אהבה דוקא נחשבו לו הזדונות כזכיות, במה שזכיות כל הנמצאים מה שהם שבים אל הש"י וזהו סדר העולם לכן זה שהוא שב אל הש"י כאשר ראוי אל הבריאה להיות דבקים מתוך אהבה זדונות נעשים כזכיות, ואלו הדברים אין לפרש אותם לעומק שלהם:

8. כלי יקר דברים פרק לא פסוק יז

ונראה לומר שכוונת הכתוב להזהירו שישב מאהבה כי כל ירא מתרחק מזה שהוא ירא ממנו וכל אוהב מתקרב אל אוהבו לכך נאמר (הושע י"ב) שובה ישראל עד ה', אליו ממש כדרך האוהב המתחבר אליו. ועל זה אמרו חז"ל (עיי' פסחים ג ב) כתיב (תהלים נ"א) כי גדול עד שמים חסדך וכתוב (שם ק"ח ה) כי גדול מעל שמים חסדך, הא בעושים מאהבה וכו'. רצה לומר כי העושה מיראה אינו מתחבר אליו יתברך ואין חיבורו כי אם עד שמים ולא עד בכלל על כן גם החסד הוא עד שמים אבל העושה מאהבה מתדבק מעל שמים אליו יתברך על כן גם החסד הוא מעל שמים. ואמר לפי שעד עכשיו לא עשית תשובה כי אם מיראה, זה שאמר כי כשלת בעוונך, רצה לומר לשעבר כשעשית תשובה מיראה לא נקית מכל וכל כי אם לחצאין כי כבר כשלת בעוונך שנעשה מן העוון המזידי מכשול שוגגי ואם כן רושם המכשול נשאר בך ולא היית מנוקה מכל וכל מן העוון שהרי נעשה ממנו שוגג ועדיין אתה צריך לקרבן הבא על השוגג, אבל כשתשוב עד ה' מאהבה דהיינו מעל שמים אז תהיה מנוקה מכל וכל ואין אתה צריך אפילו לקרבן כי אם אל וידוי דברים... אמנם ביחזקאל (ל"ג י"ד) כתיב ובאמרי לרשע מות תמות ושב מחטאתו וגו' חיו יחיה ולא נאמר עליהם חיו יחיה לפי שזה מדבר בשב מיראה מחמת גיזום מות תמות דהיינו מיראה. אמנם אחר כך אמר (שם פסוק י"ט) ובשוב רשע מרשעתו, דהיינו לא מיראת המות כי אם מרשעתו מעצמו כי יכיר שלא טוב הדרך אשר הוא הולך בו אז עליהם הוא יחיה כי זה שב מאהבה מבחינת רשעתו לבד. ומה שנאמר (שם י"ח כ"ז) ובשוב רשע מרשעתו וגו', ולא כתיב שם עליהם חיו יחיה לפי שמדבר בשב מיראה שהרי נאמר שם (פסוק כ"ח) ויראה וישב וגו', ומלת ויראה הוא לשון ראייה והוא שמסתכל ביסורין שבאו עליו, לכך נאמר שם תיכף (פסוק ל') שובו והשיבו וגו' ולא יהיה לכם למכשול עוון, כי ידוע שהשב מיראה אינו מבקש כי אם להציל את עצמו ואינו מבקש להשיב אחרים אבל השב מאהבה משיב גם אחרים כי האוהב את המלך רוצה שהכל יאהבוהו, ...

9. ספר שמירת הלשון ח"ב - פרק א

וסוף הכתוב (משלי י"ג ז), "מתרושש והון רב". ובאורו הוא, לפי מה שידוע שמי שעושה תשובה מאהבה, כל עונותיו שעשה מתחלה נעשין לו פזכיות, ונמצא, שכל מה שעשה יותר עונות מתחלה ונעשה רש ביותר, ימצא אחר כך על ידי זה הון רב. והטעם אפוא פפשוטו, דמי שהוא עושה תשובה מאהבה, בודאי מתמרמר על כל עון בפני עצמו ובוכה ומתאונו, איך מלאו לבו לעבר על רצון הבורא, המסיה פל המציאות בחסדו וטובו, וממילא נעקר החטא מעקרו, ומקיים בזה מצות עשה של תשובה. ונמצא, שבכל חטא שעשה מתחלה יש עתה מצות עשה של תשובה]:

10. רמב"ם הלכות תשובה פרק י

הלכה א - אל יאמר אדם הרניני עושה מצות התורה ועוסק בחכמה כדי שאקבל כל הברכות הפתובות פה או כדי שאזכה לחיי העולם הבא, ואפרש מן העברות שהנהיגה תורה מהן כדי שאנצל מן הקללות הפתובות בתורה או כדי שלא אפירת מחיי העולם הבא. אין ראוי לעבד את ה' על הדרך הזה, שהעובד על דרך זה הוא עובד מיראה ואינה מעלת הנביאים ולא מעלת החכמים. ואין עובדים ה' על דרך זה אלא עמי הארץ והנשנים שהמנכין אותן לעבד מיראה עד שתראה דעתו ויעבדו מאהבה:

הלכה ב - העובד מאהבה עוסק בתורה ובמצות והולך בנתיבות החכמה לא מפני דבר בעולם ולא מפני יראת הרעה ולא כדי לירש הטובה אלא עושה האמת מפני שהוא אמת וסוף הטובה לבוא בגללה. ומעלה זו היא מעלה גדולה מאד ואין כל חכם זוכה לה. והיא מעלת אברהם אבינו שקראו הקדוש ברוך הוא אוהבו לפי שלא עבד אלא מאהבה. והיא המעלה שצוננו בה הקדוש ברוך הוא על

ידי משה שנאמר (דברים ו ה) "ואהבת את ה' אלהיך". ובזמן שיאהב אדם את ה' אהבה הראויה מידי יעשה כל המצוות מאהבה:

הלכה ג – וכיצד היא האהבה הראויה. הוא שיאהב את ה' אהבה גדולה יתרה עזה מאד עד שתהא נפשו קשורה באהבת ה' ונמצא שוּגה בה תמיד בין בשבתו בין בקומו בין בשעה שהוא אוכל ושותה. יתר מזה תהיה אותה אשה והוא שוּגה בה תמיד בין בשבתו כמו שצונו **בכל לבבך ובכל נפשך**. והוא ששלמה אמר דרך משל (שיר השירים ב ה) "כי חולת אהבה אני". וכל שיר השירים משל הוא לענין זה:

הלכה ד – אמרו חכמים הראשונים שמא תאמר הריני למד תורה בשביל שאהיה עשיר בשביל שאקרא רבי בשביל שאקבל שכר בעולם הבא. תלמוד לומר (דברים יא ג) "לאהבה את ה'". כל מה שאתם עושים לא תעשו אלא מאהבה. ועוד אמרו חכמים במצותיו חפץ מאד ולא בשכר מצותיו. וכן היו גדולי החכמים מצוים לנבונני תלמידיהם ומשפיליהם ביחוד אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב וכו' אלא מפני שהוא הרב ראוי לשמשו כלומר עבדו מאהבה:

הלכה ה – כל העוסק בתורה כדי לקבל שכר או כדי שלא תגיע עליו פרענות הרי זה עוסק שלא לשמה. וכל העוסק בה לא ליראה ולא לקבל שכר אלא מפני אהבת אדון כל הארץ שצוה בה הרי זה עוסק בה לשמה. ואמרו חכמים לעולם יעסק אדם בתורה ואפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה. לפיכך פשטלמדין את הקטנים ואת הנשים וכלל עמי הארץ אין מלמדין אותן אלא לעבד מיראה וכדי לקבל שכר, עד שתרבה דעתן ויתחכמו חכמה יתרה מגלים להם רז זה מעט מעט ומרגילין אותן לענין זה בנחת עד שישגיגוהו וידעוהו ויעבדוהו מאהבה:

הלכה ו – דבר ידוע וברור שאין אהבת הקדוש ברוך הוא נקשרת בלבבו של אדם עד שישגה בה תמיד כראוי ויעזב כל מה שבעולם חוץ ממנה. כמו שצוה ואמר **בכל לבבך ובכל נפשך**. אינו אוהב הקדוש ברוך הוא אלא בדת שידעוהו. ועל פי הדעה תהיה האהבה אם מעט מעט ואם הרבה הרבה. לפיכך צריך האדם ליחד עצמו להבין ולהשפיל בחכמות ותבונות המודיעים לו את קונו כפי כח שיש באדם להבין ולהשיג כמו שבארנו בהלכות יסודי התורה: (נגמר ספר ראשון והוא ספר המדע).

11. רמב"ם הלכות יסודי התורה

פרק א:א – יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון. והוא ממציא כל נמצא. וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמתת המצאו:
פרק א:ז – אלוה זה אהד הוא ואינו שנים ולא יתר על שנים. אלא אהד. שאין פיתודו אהד מן האהדים הנמצאים בעולם.

פרק ב:הלכה א – האל הנכבד והנורא הזה מצוה לאהבו וליראה אותו שנאמר (דברים ו ה) "ואהבת את ה' אלהיך". ונאמר (דברים ו י) "את ה' אלהיך תירא":

12. רמב"ם הלכות דעות פרק א הלכה ז

וכיצד ירגיל אדם עצמו בדעות אלו עד שיקבעו בו. יעשה וישנה וישלש במעשים שעושה על פי הדעות האמצעיות ויחזר בהם תמיד עד שיהיו מעשיהם קלים עליו ולא יהיה בהם טרח עליו ויקבעו הדעות בנפשו. ולפי שהשמות האלו נקרא בהן היוצר והם הדרך הבינונית שאנו חייבין ללכת בה. נקראת דרך זו דרך ה'. והיא שלמד אברהם אבינו לבניו שנאמר (בראשית יח ט) "כי דעתיו למען אשר יצוה" וגו'. וההולך בדרך זו מביא טובה וברכה לעצמו שנאמר (בראשית יח ט) "למען הביא ה' על אברהם את אשר דבר עליו":

13. ספר אהבה – רמב"ם הלכות קריאת שמע פרק א הלכה ב

ומה הוא קורא, שלשה פרושיות. אלו הן (דברים ו ד) "שמע" (דברים יא ג) "והיה אם שמע" (במדבר טו לו) "ויאמר". ומקדימין לקרות פרשת שמע מפני שיש בה יחוד השם ואהבתו ותלמודו שהוא העקר

הגדול שהכל תלוי בו. ואחריה והיה אם שמע שיש בה צווי על (זכירת) שאר כל המצוות. ואחר קף פרשת (במדבר טו לח) "ציצית" שגם היא יש בה צווי זכירת כל המצוות:

14. דברים פרק ו, ד-ז

(ד) שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד: (ה) ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך: (ו) והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוה היום על לבבך: (ז) ושונתם לבניך ודברת בם ...

15. רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק א

הלכה ב - ועל דרך זה היה העולם הולך ומתגלגל עד שנולד עמודו של עולם והוא אברהם אבינו: **הלכה ג** - כיון שנגמל איתן זה התחיל לשוטט בדעתו והוא קטן והתחיל לחשב ביום ובלילה והיה תמה היאך אפשר שיהיה הגלגל הזה נוהג תמיד ולא יהיה לו מנהיג ומי יסבב אותו. כי אי אפשר שיסבב את עצמו. ולא היה לו מלמד ולא מודיע דבר אלא משקע באור פשדים בין עובדי כוכבים הטפשים ואביו ואמו וכל העם עובדי כוכבים והוא עובד עמהם ולבו משוטט ומבין עד שהשיג דרך האמת והבין קו הצדק מתבוננתו הנכונה. וידע שיש שם אלוה אחד והוא מנהיג הגלגל והוא ברא הכל ואין בכל הנמצא אלוה חוץ ממנו. וידע שכל העולם טועים ודבר שגרם להם לטעות זה שעובדים את הכוכבים ואת הצורות עד שאבד האמת מדעתם. וכן ארבעים שנה הפיר אברהם את בוראו. כיון שהפיר וידע התחיל להשיב תשובות על בני אור פשדים ולערף דין עמהם ולומר שאין זו דרך האמת שאדם הולכים בה ושבר הצלמים והתחיל להודיע לעם שאין ראוי לעבד אלא לאלוה העולם ולו ראוי להשתחוות ולהקריב ולנסוף כדי שיפירוהו כל הברואים הבאים. וראוי לאבד ולשבר כל הצורות כדי שלא יטעו ביהן כל העם כמו אלו שהם מדמים שאין שם אלוה אלא אלו. כיון שגבר עליהם בראיותיו בקש המלך להרגו ונעשה לו נס ויצא לחרון. והתחיל לעמד ולקרא בקול גדול לכל העולם ולהודיע שיש שם אלוה אחד לכל העולם ולו ראוי לעבד. והיה מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר ומממלכה לממלכה עד שהגיע לארץ פנען והוא קורא שגאמר (בראשית כא לג) "ויקרא שם בשם ה' אל עולם". וכיון שהיו העם מתקבצים אליו ושואליו לו על דבריו היה מודיע לכל אחד ואחד פפי דעתו עד שיחזירוהו לדרך האמת עד שנתקבצו אליו אלפים ורבבות והם אנשי בית אברהם ושתל בלבם העקר הגדול הזה ודבר בו ספרים והודיעו ליצחק בנו. ומאהבת ה' אותנו ומשמרו את השבועה לאברהם אבינו עשה משה רבנו רבן של כל הנביאים ושלחו. ...

16. רמב"ם ספר המצוות מצוות עשה, ג'

א היא שצונו באהבתו יתעלה. וזה שנחשוב ונתבונן במצותיו ומאמרו ופעולותיו עד שנשיגהו ונהנה בהשגתו בתכלית ההנאה, וזאת היא האהבה המחוייבת, ... וכבר בארנו שזאת המצוה גם כן כוללת שנהיה קוראים לבני האדם כולם לעבודתו יתעלה ולהאמין בו, וזה שאתה כשתאהב איש אחד תספר בשבחיו ותרבה בהם ותקרא בני האדם לאהוב אותו וזה עד"מ כן בשתאהב אותו יתעלה באמת כאשר הגיע לך מהשגת אמתתו אתה קורא בלי ספק הסכלים והפתיים לדעת ידיעת האמת אשר ידעתו. ולשון ספרי ואהבת את ה' אהבהו על הבריות כאברהם אביך שנאמר ואת הנפש אשר עשו בחרן ור"ל כמו שאברהם מפני שהיה אוהב כמו שהעיד הכתוב אברהם אוהבי וזה בעוצם השגתו קרא בני האדם להאמין בשם מרוב אהבתו כן אתה אהוב אותו עד שתקרא אליו בני האדם.

17. רמב"ם הלכות מלכים יא:ד,ה

לא נתאוו החכמים והנביאים ימות המשיח. לא כדי שישלטו על כל העולם. ולא כדי שיירדו בעכו"ם. ולא כדי שינשאאו אותם העמים. ולא כדי לאכל ולשתות ולשמה. אלא כדי שיהיו פנויין בתורה וחקמתה. ולא יהיה להם נוגש ומבטל. כדי שיזופו לחיי העולם הבא. כמו שבארנו בהלכות תשובה: ובאותו הזמן לא יהיה שם לא רעב ולא מלחמה. ולא קנאה ותחרות. שהטובה תהיה משפעת הרבה. וכל המעדנים מצויין כעפר. ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד. ולפיכך יהיו ישראל חקמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם פפי פח האדם. שגאמר (ישעיה יא, ט) "כי מלאה הארץ דעה את ה' פמים לים מכסים":